

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

© 2019 ГРОШЕВ С. В.

УДК [631.1:334]:332.3 (477)

Грошев С. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств

Метою статті є формування теоретико-методичних засад організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств. Визначено, що організаційно-економічний механізм використання земельних ресурсів фермерських господарств є складовою організаційно-економічного механізму діяльності в сільському господарстві, залежить від стану розвитку механізму господарювання в аграрному секторі економіки. Розроблено структурну модель організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів фермерських господарств і концептуальну модель організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств, що базуються на ієрархічній системі інтересів фермерів, землевласників-орендодавців, держави та суспільства, враховують імперативи сталого розвитку сільського господарства, екологізації землеробства, стимулювання ефективного використання й охорони земель, створення інституціоналізованої системи державної підтримки й інформаційного забезпечення розвитку фермерства. Систематизовано стратегічні напрями підвищення ефективності використання земельних ресурсів фермерських господарств у системі організаційно-економічного механізму.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, земельні ресурси, управління ефективністю, фермерське господарство.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Грошев Сергій Володимирович – головний спеціаліст-юрисконсульт, Управління державної казначейської служби України у Київському районі м. Харкова Харківської області (вул. Алчевських, 44а, Харків, 61024, Україна)

E-mail: Groshev@email.ua

УДК [631.1:334]:332.3 (477)

UDC [631.1:334]:332.3 (477)

Грошев С. В. Организационно-экономический механизм управления эффективностью использования земельных ресурсов фермерских хозяйств

Groshev S. V. The Organizational-Economic Mechanism for Efficiency Management of Use of Farm Land Resources

Целью статьи является формирование теоретико-методических основ организационно-экономического механизма управления эффективностью использования земельных ресурсов фермерских хозяйств. Определено, что организационно-экономический механизм использования земельных ресурсов фермерских хозяйств является составляющей организационно-экономического механизма деятельности в сельском хозяйстве, зависит от состояния развития механизма хозяйствования в аграрном секторе экономики. Разработаны структурная модель организационно-экономического механизма использования земельных ресурсов фермерских хозяйств и концептуальная модель организационно-экономического механизма управления эффективностью использования земельных ресурсов фермерских хозяйств, которые базируются на иерархической системе интересов фермеров, землевладельцев-арендодателей, государства и общества, учитывают императивы устойчивого развития сельского хозяйства, экологизации земледелия, стимулирования эффективного использования и охраны земель, создания институционализированной системы государственной поддержки и информационного обеспечения развития фермерства. Систематизированы стратегические направления повышения эффективности использования земельных ресурсов фермерских хозяйств в системе организационно-экономического механизма.

The article is aimed at forming the theoretical and methodical bases of the organizational-economic mechanism for efficiency management of use of farm land resources. It is determined that the organizational-economic mechanism for use of farm land resources is a constituent of the organizational-economic mechanism of activity in agriculture, which depends on the status of development of the mechanism of economic management in the agrarian economy sector. The structural model of organizational-economic mechanism for use of farm land resources and the conceptual model of organizational-economic mechanism for efficiency management of use of land resources are developed, which are based on the hierarchical system of interests of farmers, landowners and landlords, the State and society, taking into consideration the imperatives of sustainable agriculture, environmentalization of agriculture, promotion of an effective use and protection of land, establishment of an institutionalized system of the State support and information provision for the development of farming. The strategic directions of increase of efficiency of use of farm land resources in the system of the organizational-economic mechanism are systematized.

Keywords: organizational-economic mechanism, land resources, efficiency management, farm economy.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Groshev Sergii V. – Chief Specialist Legal Counsel, Office of the State Treasury Service of Ukraine in the Kyiv region of Kharkiv, Kharkiv region (44a Alchevskykh Str., Kharkiv, 61024, Ukraine)

E-mail: Groshev@email.ua

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, земельные ресурсы, управления эффективностью, фермерское хозяйство.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Грошев Сергей Владимирович – главный специалист-юрисконсульт, Управление государственной казначейской службы Украины в Киевском районе г. Харькова Харьковской области (ул. Алчевских, 44а, Харьков, 61024, Украина)

E-mail: Groshev@email.ua

Підвищення ефективності використання земельних ресурсів належить до стратегічних завдань як державної аграрної політики, так і імперативів розвитку фермерських господарств. Ця проблема носить винятково комплексний характер, потребує системних господарських рішень і трансформації організаційно-економічного механізму землекористування.

В Україні проблеми розвитку фермерства, управління ефективністю використання земельних ресурсів актуалізувалися від часу проведення аграрної і земельної реформ, обрання стратегічного курсу на становлення селянського фермерського укладу. Нині це є пріоритетними задачами Концепції розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 664-р), Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України «3+5» Міністерства аграрної політики і продовольства України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (схвалена указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015) тощо.

Розв'язанню проблем становлення й розвитку фермерських господарств в Україні, підвищенню ефективності використання ними земельних ресурсів присвятили свої праці Ю. Авраменко, В. Горьовий, В. Збарський, М. Калінчик, П. Канинський, М. Коротеєв, М. Кропивко, В. Липчук, М. Лобас, Ю. Лузан, Ю. Лупенко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Саблук, Д. Семенда, М. Соловійов, В. Ткачук, М. Федоров, О. Шпикуляк, О. Шпичак та багато інших учених. Загалом ними було сформовано парадигмальні засади розвитку фермерства, трансформації земельних і орендних відносин, державної підтримки фермерських господарств і підвищення їх конкурентоспроможності, обґрунтовано основні принципи організації ефективного й екологічнобезпечного землекористування. Водночас нині поза увагою дослідників залишається організаційно-економічний механізм управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств, який потребує не тільки комплексного вивчення, а систематизації, удосконалення відповідно до стратегічних викликів сьогодення.

Метою статті є формування теоретико-методичних засад організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств.

Загалом в економіці під механізмом розуміють систему або спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [1, с. 355]. У широкому розумінні механізм охоплює сукупність цілеспрямованих впливів на економіку, взаємодію факторів виробництва, систему зв'язків і відносин, комплекс послідовних заходів з організації й регулювання діяльності [2, с. 89]. Залежно від форми розвитку продуктивних сил механізм є господарським, організаційно-економічним і соціально-економічним. За рівнем ієрархії економічної системи – внутрішній економічний механізм (мікрорівень) і господарський механізм (макрорівень). Своєю чергою, на кожному рівні ієрархії та залежно від сфери діяльності механізм

має свої особливості. Так, у сільському господарстві виокремлюють господарський механізм виробництва зерна, цукрових буряків, молока, м'яса, розвитку окремих підгалузей; організаційно-економічний механізм ефективного використання земельних ресурсів, формування та функціонування окремих товарних ринків, розвитку інтеграційних і кооперативних відносин тощо.

На думку лауреата Премії Шведського державного банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля 2007 р. А. Гурвіча, економічний механізм визначає множину виборів економічних суб'єктів і пов'язаних із кожним вибором результатів [3, с. 23], базується на економічних інтересах агентів, що діють в інституціоналізованому ринковому середовищі.

Як зазначив академік П. Саблук, економічний механізм в агропромисловому виробництві забезпечує взаємозв'язок інтересів, стимулів і чинників саморегулювання для досягнення бажаного економічного ефекту; є вираженням виробничих відносин, що базуються на системі економічних інтересів в умовах ринку [4, с. 4]. Водночас організаційно-економічний механізм являє собою сукупність організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в певних умовах економічні закони й процес відтворення [4].

На думку Ф. Зинов'єва, організаційний механізм є сукупністю організаційно-технологічних способів господарювання в ринкових умовах на засадах самостійності, комерційного інтересу, правових відносин, що до того ж базуються на потенціалі підприємства [5, с. 67]. На мікрорівні організаційний механізм Н. Карачина й А. Вітюк тлумачать набір виробничих функцій, пов'язаних з вибором і обґрунтуванням методів організації і регулювання діяльності на підприємстві та впровадженням прогресивних форм організації праці і її мотивації [6, с. 24]. Організаційно-економічний механізм, на думку цих учених, є складною системою впливу на інтереси та різні боки діяльності підприємств, сукупністю організаційних, економічних і соціально-правових методів і засобів впливу на зростання виробництва та підвищення його ефективності, що забезпечують за цих конкретних умов отримання кінцевого результату діяльності – максимальне задоволення потреб населення в конкурентоспроможній продукції з мінімальними затратами всіх видів ресурсів [6, с. 24]. Отже, організаційно-економічний механізм фермерського господарства слід розглядати як організаційно-технічну систему зв'язків на окремих ланках фермерського ланцюга створення цінності, планування, контролю й оцінки діяльності господарства, економічної заінтересованості фермера та мотиваційного механізму діяльності найманих працівників.

Організаційно-економічний механізм використання земельних ресурсів фермерських господарств є складовою організаційно-економічного механізму діяльності в сільському господарстві, залежить від стану розвитку механізму господарювання в аграрному секторі економіки. Як зазначили Д. Семенда, М. Коротеєв

і О. Семенда, організаційно-економічний механізм ефективного використання земельних ресурсів – це сукупність взаємопов'язаних інструментів і методів впливу на регулювання економічної і соціальної стабілізації сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому з метою втілення економічної політики держави щодо стимулювання економічного зростання суб'єктів господарювання і збільшення зайнятості сільського населення [7, с. 11–12]. На нашу думку, таке тлумачення не відповідає рівню сільгосптоваровиробників, ототожнює

організаційно-економічний механізм з господарським механізмом аграрної галузі, до того ж не враховує екологічного складника аграрного господарювання.

На основі аналізу теоретико-методичного базису та сучасного стану управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств ми розробили концептуальну структурну модель організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів (рис. 1).

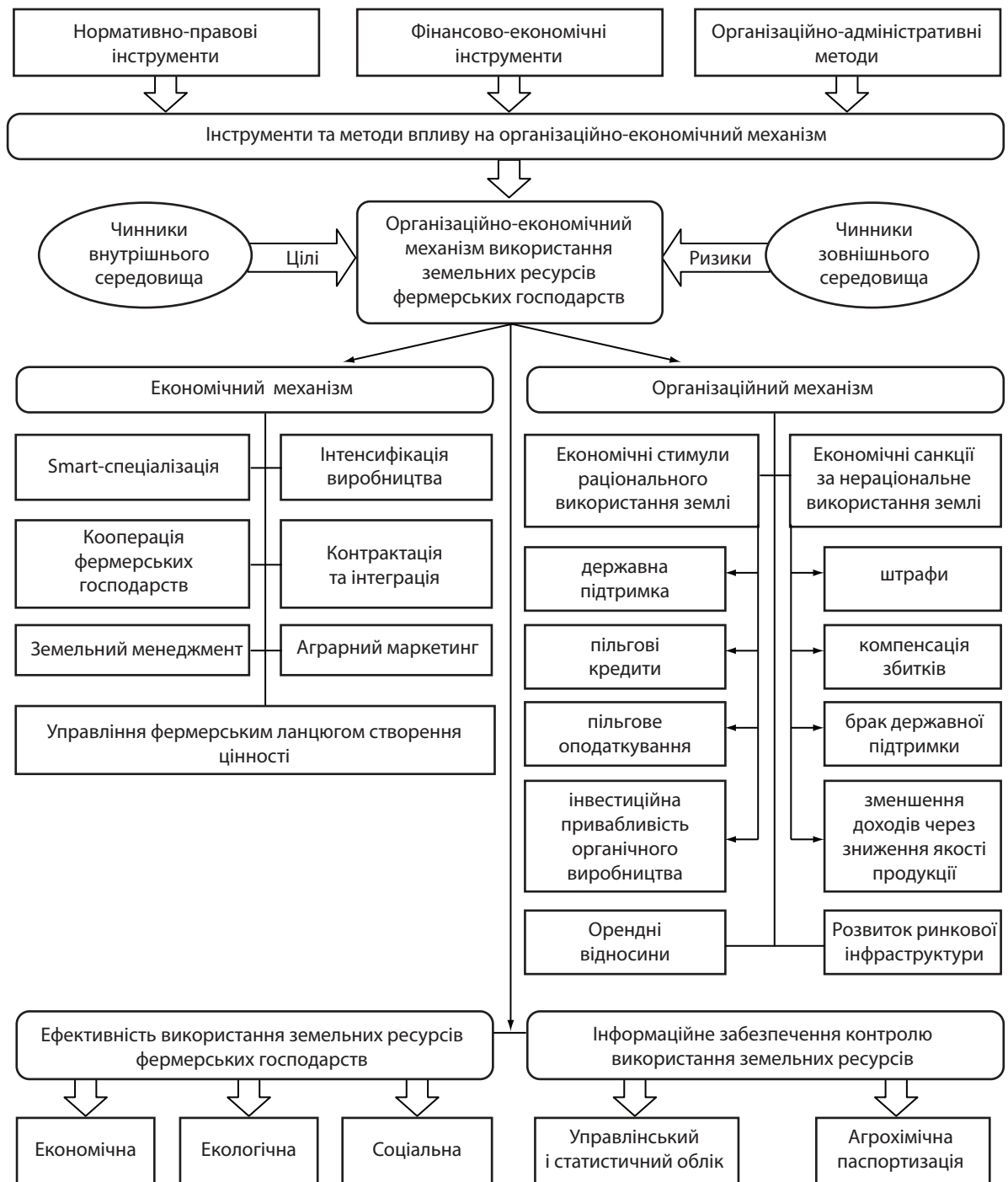

Рис. 1. Структурна модель організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів фермерських господарств

Джерело: авторська розробка.

Так, на організаційно-економічний механізм істотного впливу завдає інституційне середовище діяльності фермерських господарств і державна регуляторна політика. Остання здійснюється за трьома напрямками: нормативно-правове забезпечення підприємництва та земельних відносин, політики оподаткування, державної підтримки й кредитування, а також організаційно-адміністративні методи регулювання господарської діяльності на селі, стандартизації і сертифікації в сфері виробництва сільськогосподарської продукції, ліцензування окремих видів діяльності, квотування, здійснення інтервенцій на аграрних ринках, захисту економічної конкуренції, контролю за цільовим і екологічнобезпечним використанням сільськогосподарських земель.

В основі самого організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів фермерських господарств лежать економічні інтереси фермерів в отриманні максимальних і стабільних прибутків від використання землі; землевласників – в отриманні орендної плати й непогіршення якісного стану земельних активів орендарями; суспільства – в забезпеченні потреб якісними й дешевими продуктами сільськогосподарського виробництва; держави – у підвищенні рівня зайнятості на селі, збереженні навколишнього природного середовища, продуктивності ґрунтів і агроландшафтів, надходженні податкових і рентних платежів, виконанні зовнішньоекономічних торгових зобов'язань тощо.

Контроль за реалізацією організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів фермерських господарств провадять самі фермери шляхом розрахунку показників економічної, екологічної і соціальної ефективності землекористування та державні контролюючі органи, що здійснюють нагляд у сфері охорони ґрунтів. Водночас формується інформаційна база статистичних і оперативних даних, які стають основою для наукового супроводу розвитку фермерства, кооперації й інтеграції, ефективності використання земельних ресурсів, державних статистичних спостережень, а також ухвалення обґрунтованих рішень, стратегічного й оперативного планування діяльності фермерськими господарствами.

Організаційно-економічний механізм використання земельних ресурсів фермерських господарств має базуватися на таких принципах:

- ✦ системності (раціональне упорядкування усіх елементів механізму);
- ✦ цілеспрямованості (відповідність механізму системі економічних інтересів на всіх рівнях ієрархії);
- ✦ узгодженості інтересів суб'єктів механізму;
- ✦ адаптивності до мінливих умов зовнішнього середовища;
- ✦ максимальної реалізації потенціалу фермерських господарств;
- ✦ інноваційності (орієнтація на інноваційних розвиток фермерських господарств);
- ✦ раціонального використання земельних ресурсів;

- ✦ емерджентності (генерування нових якостей завдяки синергії від алокативного використання землі й управління фермерським ланцюгом створення цінності);
- ✦ стимулювання розвитку фермерства і збереження села;
- ✦ історизму (врахування традицій господарювання, наявних знань, умінь і навичок фермерства, ноу-хау та ключових компетентностей).

Організаційно-економічний механізм управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств в цілому реалізує загальну модель механізму фермерського землекористування, водночас поєднує основні елементи земельного менеджменту (рис. 2).

Суб'єктом управління є фермерське господарство, яке часто виступає як землевласником, так і землекористувачем, розширюючи площу своїх земельних ресурсів шляхом оренди земельних часток (паїв). Як активний суб'єкт управління фермер має стратегію розвитку господарства (часто на практиці фермери свою стратегію не формалізують документально), маючи за мету не досягнення максимального економічного ефекту в короткостроковій перспективі, а стабільність розвитку та нормальну дохідність протягом тривалого періоду. Така зміна пріоритетів пов'язана передусім з тим, що фермерство нині є часто єдиним джерелом заробітку на селі, а для більшості сільських жителів до того ж є укладом життя. Для досягнення поставленої мети необхідно раціонально використовувати основний ресурс сільськогосподарського виробництва – землю. Відтак метою впливу в системі організаційно-економічного механізму стає управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерського господарства.

Об'єктом управління виступає земля як актив, що характеризується економічною родючістю ґрунту. Зважаючи на імператив раціонального й екологічнобезпечного землекористування, на противагу стратегії збагачення фермера стає стратегія збереження ґрунтів, яку реалізує держава через систему санкцій і організаційно-адміністративних приписів.

Унаслідок акту організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств, що здійснюється відповідно до методів і механізмів земельного менеджменту, формується результат, який оцінюють за допомогою системи індикаторів ефективності управління використанням земельних ресурсів. Економічні методи управління базуються на засадах матеріального і фінансового впливу на власників земельних ділянок і землекористувачів. Їх цілями є реалізація державної аграрної і земельної політики, формування ефективних земельних відносин у сфері сільгоспвиробництва. В основі адміністративних методів лежать нормативні приписи, влада, дисципліна та відповідальність за її порушення, а також системний контроль з боку владних структур. Для ефективного застосування організаційно-адміністративного управління необхідна

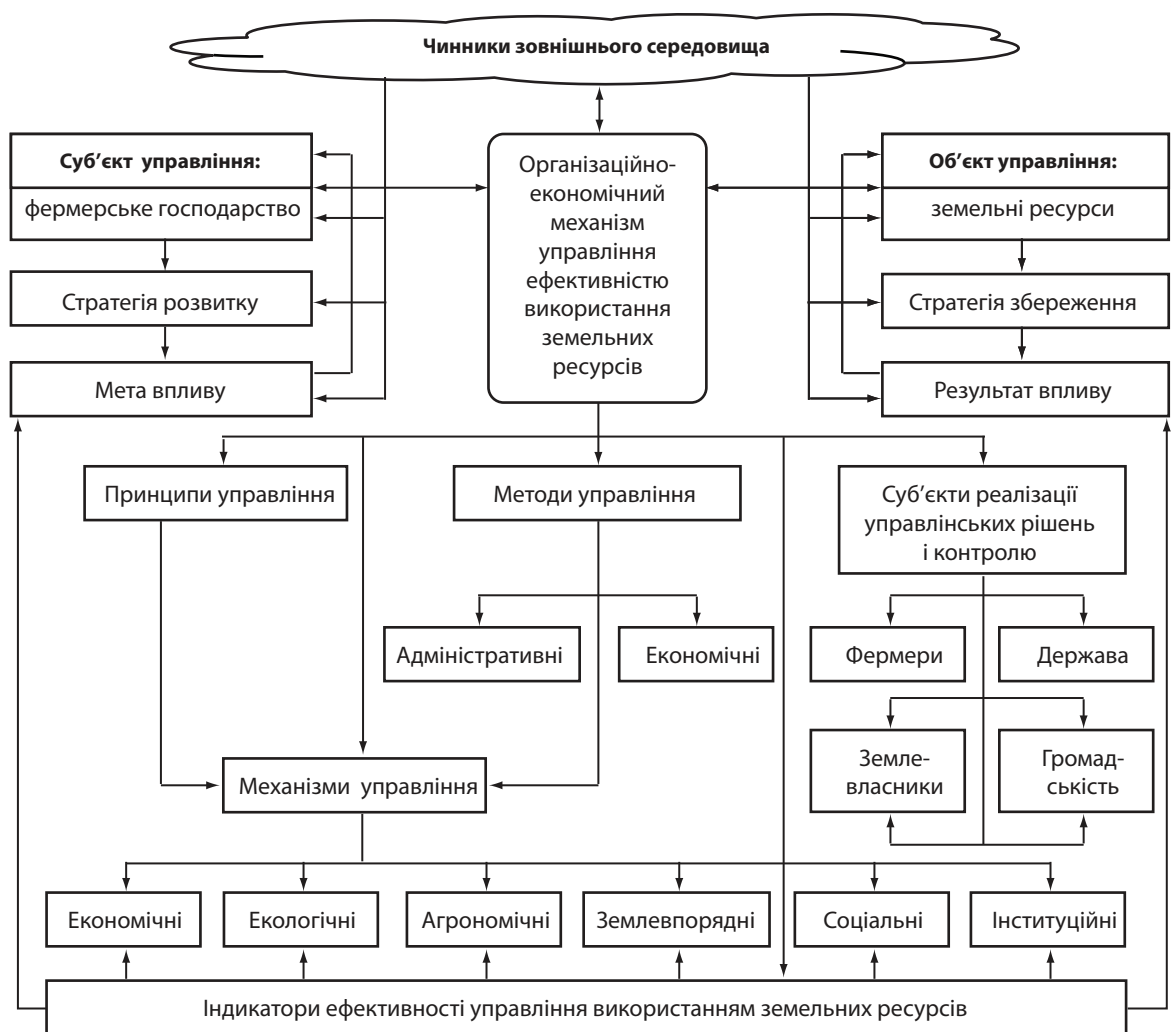

Рис. 2. Модель організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств

Джерело: авторська розробка.

достовірна і актуальна інформація про стан земельних відносин фермерських господарств, яка загалом міститься в системі державного земельного кадастру.

Оскільки організаційно-економічний механізм є відкритою динамічною системою, то одержані оцінки результативності управлінського впливу на земельні ресурси фермерських господарств є, з одного боку, мірилом рівня досягнення мети фермера, з іншого боку, – дають змогу узгодити цілі управління з суспільними потребами й екологічними нормами.

Підвищення ефективності використання земельних ресурсів фермерських господарств у системі відповідного організаційно-економічного механізму має здійснюватися за такими стратегічними напрямками:

- ✦ управління фермерським ланцюгом створення цінності з метою оптимізації бізнес-процесів;
- ✦ перехід на засади smart-спеціалізації;
- ✦ переорієнтація на виробництво нішевих видів сільськогосподарської продукції;

- ✦ розвиток мережових форм кооперації і інтеграції фермерських господарств, особливо для організації спільного використання сільськогосподарської техніки, збуту готової продукції та захисту від протиправних дій третіх осіб;
- ✦ інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, передусім через впровадження цифрових технологій агрогосподарювання і трансформації фермерських господарств на «розумні ферми»;
- ✦ впровадження біологічного землеробства; більш повне використання поживних і корневих решток рослин як добрива;
- ✦ розвиток органічного землеробства;
- ✦ оптимізація системи землекористування з урахуванням імперативу захисту ґрунтів, збереження й відтворення їх родючості;
- ✦ раціональне використання добрив, стимуляторів росту та засобів захисту рослин для забезпечення невід'ємного балансу основних по-

живних речовин в ґрунті з одного боку, і підвищення якості виробленої продукції – з другого боку;

- ✦ застосування мікродобрив і здійснення контролю за вмістом мікроелементів у ґрунті;
- ✦ проведення меліоративних заходів і боротьба з ерозією ґрунтів.

Своєю чергою, для реалізації цих заходів на державному рівні необхідно:

- ✦ удосконалити систему земельних відносин, включивши землю як актив до повноцінного господарського обороту;
- ✦ повною мірою реалізувати право фермерів на іпотечне кредитування під заставу хоча б тих земельних ділянок, які належать їм за правом приватної власності;
- ✦ запровадити механізм надання кредитів під заставу права оренди земельних часток (паїв);
- ✦ увести жорсткі санкції за нераціональне використання земель, непроведення заходів з охорони і збереження родючості ґрунтів;
- ✦ забезпечити фермерам пільговий доступ до кредитів на розвиток агробізнесу;
- ✦ реформувати систему державної підтримки фермерським господарствам, переорієнтувавши її на стимулювання ефективного і еколо-

гобезпечного землекористування, розвиток тваринництва й адресність надання коштів, а також забезпечення рівних умов цінової конкуренції з європейськими фермерами на аграрних ринках;

- ✦ удосконалити систему орендних відносин, встановивши мінімальний строк оренди землі на рівні не менше за тривалість науково обґрунтованої сівозміни, а також передбачивши диференціацію ставки орендної плати залежно від строку оренди земельних часток (паїв);
- ✦ створити дієву систему підготовки і підвищення кваліфікації фермерів для актуалізації агро-екологічних й агроекономічних знань серед них;
- ✦ інституціоналізувати систему захисту прав фермерів;
- ✦ здійснити інституційну формалізацію розвитку сімейних фермерських господарств;
- ✦ забезпечити дієвий науковий супровід розвитку фермерства в Україні.

На розвиток організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств значною мірою впливає інституціональне забезпечення землекористування в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка інституціонального забезпечення системи управління земельними ресурсами в Україні

Елемент системи управління	Стан забезпечення	Оцінка, %
Земельна політика у сфері земельних відносин	Недостатньо задовільний	49,0
у т. ч. орендні відносини	Задовільний	75,0
Земельна політика у сфері використання й охорони земель	Недостатньо задовільний	43,0
у т. ч. економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель	Практично відсутній	10,0
Механізми реалізації земельної політики	Незадовільний	27,0
у т. ч. охорона земель	Незадовільний	15,0
Регулювання й адміністрування земельних відносин	Незадовільний	37,0
у т. ч. захисту прав на землю	Недостатньо задовільний	50,0
Регулювання й адміністрування організації використання й охорони земель	Незадовільний	33,0
у т. ч. економічне стимулювання землекористування	Практично відсутній	10,0

Джерело: складено автором за даними [8, с. 19].

Наведені дані показують, що система управління земельними ресурсами в Україні інституціоналізована не достатньо. Основними проблемами і донині залишаються брак системи економічного стимулювання раціонального землекористування сільгосптоваровиробників, дієвих механізмів охорони земель, захисту прав на землю, прозорого обороту земельних ділянок тощо.

До того ж, як зазначають М. Малік, О. Шпикуляк і В. Мамчур, із ухваленням змін до Закону України «Про фермерське господарство» і визначенням у нормативно-правовому полі категорії «сімейне фермерське господар-

ство» актуалізувалася потреба в інституційній формалізації розвитку сімейних фермерських господарств як юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців [9]. У зв'язку з цим вважаємо, що такі дії з боку держави мають неодмінно супроводжуватися інституціоналізацією всього організаційно-економічного механізму використання земельних ресурсів фермерських господарств, зокрема в частинах регулювання земельних відносин фізичних осіб-підприємців, забезпечення раціонального використання ними земельних ресурсів і відповідальності за погіршення якості ґрунтів, а також створення інформаційного забезпечення контролю їх землекористувань.

ВИСНОВКИ

Фермерські господарства визнані світовою практикою як одна з найбільш сталих форм господарювання на селі, що дає змогу ефективно поєднати ресурси у виробничому циклі на засадах приватної власності на засоби, предмети і результати праці.

Розвиток фермерських господарств в Україні має стратегічне значення для гарантування продовольчої безпеки, створення робочих місць на селі, збереження й розвитку сільських територій. Своєю чергою, базисом формування конкурентоспроможності фермерських господарств є раціональне використання основного засобу виробництва в сільському господарстві – землі. Для цього нами сформовано теоретико-методичні засади організаційно-економічного механізму управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств. Розроблені концептуальні моделі організаційно-економічного механізму ґрунтуються на ієрархічній системі інтересів фермерів, землевласників-орендодавців, держави і суспільства, враховують імперативи сталого розвитку сільського господарства, екологізації землеробства, стимулювання ефективного використання й охорони земель, створення інституціоналізованої системи державної підтримки й інформаційного забезпечення розвитку фермерства.

Перспективами подальших розвідок у цій сфері є обґрунтування економічних засад smart-спеціалізації та мережевої кооперації фермерських господарств у системі ефективного земельного менеджменту. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна енциклопедія / ред. рада : Б. Д. Гаврилишин [та ін.]. Київ : Академія, 2001. Т. 2. 848 с.
2. **Моргачов І. В.** Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій. *Схід*. 2006. № 5 (77). С. 88–92.
3. **Измалков С., Сонин К., Юдкевич М.** Теория экономических механизмов (Нобелевская премия по экономике 2007 г.). *Вопросы экономики*. 2008. № 1. С. 4–26.
4. **Саблук П. Т.** Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. № 2. С. 3–10.
5. **Зиновьев Ф. В.** Механизмы хозяйствования (терминологический аппарат). Симферополь : [б. и.], 2000. 112 с.

6. Карачина Н. П., Вітюк А. В. Організаційно-економічний механізм: проблематика термінології. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 10. С. 23–27.

7. Семенда Д. К., Коротеєв М. А., Семенда О. В. Удосконалення організаційно-економічного механізму ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Умань : Соцінський М. М., 2016. 242 с.

8. Третяк Н. Інституціональні засади вдосконалення управління земельними ресурсами як економічної функції власності на землю. *Землевпорядний вісник*. 2012. № 9. С. 17–21.

9. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А. Інституційна формалізація розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 75–85.

REFERENCES

Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia], vol. 2. Kyiv: Akademiia, 2001.

Izmailkov, S., Sonin, K., and Yudkevich, M. "Teoriya ekonomicheskikh mekhanizmov (Nobelevskaia premiia po ekonomike 2007 g.)" [Theory of Economic Mechanisms (Nobel Prize in Economics 2007)]. *Voprosy ekonomiki*, no. 1 (2008): 4-26.

Karachyna, N. P., and Vitiuk, A. V. "Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm: problematika terminolohii" [Organizational and Economic Mechanism: Problems of Terminology]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 10 (2011): 23-27.

Malik, M. I., Shpykuliak, O. H., and Mamchur, V. A. "Instytutsiina formalizatsiia rozvytku simeinykh fermerskykh hospodarstv v Ukraini" [Institutional formalization of the development of family farms in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 10 (2018): 75-85.

Morhachov, I. V. "Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia efektyvnoiu diialnistiu proektnykh orhanizatsii" [Organizational and economic mechanism of effective management of project organizations]. *Skhid*, no. 5 (77) (2006): 88-92.

Sabluk, P. T. "Ekonomichnyi mekhanizm APK u rynkovii systemi hospodariuvannia" [Economic mechanism of agroindustrial complex in the market economy system]. *Ekonomika APK*, no. 2 (2007): 3-10.

Semenda, D. K., Korotieiev, M. A., and Semenda, O. V. *Udoskonalennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu efektyvnoho vykorystannia zemelnykh resursiv u silskohospodarskykh pidpriemstvakh* [Improvement of organizational and economic mechanism of effective use of land resources in agricultural enterprises]. Uman: Sochinskyi M. M., 2016.

Tretiak, N. "Instytutsionalni zasady vdoskonalennia upravlinnia zemelnymy resursamy yak ekonomichnoi funktsii vlasnosti na zemliu" [Institutional Principles for Improving Land Management as an Economic Function of Land Ownership]. *Zemlevporiadnyi visnyk*, no. 9 (2012): 17-21.

Zinovev, F. V. *Mekhanizmy khozyaystvovaniya (terminologicheskii apparat)* [Mechanisms of management (terminological apparatus)]. Simferopol, 2000.